

ZAPISNIK

Sa druge zajedničke sednice Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport i Odbora za rodnu ravnopravnost Skupštine Crne Gore, koja je održana 17. oktobra 2014. godine

Šednica je počela sa radom u 12 sati. Šednicom je predsjedavala Nada Drobnjak, predsjednica Odbora za rodnu ravnopravnost.

Šednici su prisustvovali/le sljedeći članovi/ce dva odbora: Nada Drobnjak, predsjednica Odbora za rodnu ravnopravnost, Žana Filipović, Nikola Gegaj, Goran Tuponja, dr Radosav Nišavić, Ljerka Dragičević, dr Ljiljana Đurašković, doc. dr Draginja Vuksanović, doc. dr Branka Bošnjak, Andrija Popović i Srđan Perić.

Mr Branka Tanasijević, predsjednica Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport, kao i doc. dr Srđa Popović, Saša Pešić, Rešid Adrović, prof. dr Jelisava Kalezić i Milan Knežević su bili opravdano odsutni.

Šednici su prisustvovala studentkinje UDG: Jelena Rašović, Marija Bošković, Ana Tanasijević, Jovana Prlja, Alen Adrović, student UDG, asistent Andrej Bracanović, kao i koordinator projekta dr Bojan Božović.

Predsjedavajuća, predsjednica Odbora za rodnu ravnopravnost Nada Drobnjak je konstatovala da postoji kvorum za rad i punovažno odlučivanje i otvorila drugu zajedničku šednicu Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport i Odbora za rodnu ravnopravnost.

Za ovu šednicu je predložen sljedeći

DNEVNI RED:

- 1. Promocija Tempus projekta „Heart“, koji je zasnovan na podršci razvoja i poboljšanja kurseva i programa na univerzitetima Zapadnog Balkana**

*

U uvodnom obraćanju predsjedavajuća Nada Drobnjak je upoznala prisutne članove/ice dva odbora sa projektom “Heart”, koji je zasnovan na podršci razvoja i poboljšanja kurseva i programa na univerzitetima Zapadnog Balkana. Ona je kazala da je Tempus projekat „Heart“ divna inicijativa, ustvari jedan od najznačajnijih projekata iz oblasti ljudskih prava koji se dešava u regionu, a u kojem je učešće uzela i Crna Gora. Naziv projekta je „Ljudska prava u srcu visokog obrazovanja“. Osnovni cilj projekta je poboljšanje nastavnih planova i programa na univerzitetima i podizanje nivoa svijesti i znanja kod predavača o savremenim tokovima pravaca zaštite ljudskih prava. Takođe, cilj je i u osposobljavanju zaposlenih i studenata za nove interdisciplinarnе tehnike i metode učenja i usavršavanja, kao i sticanja vještina kritičkog

promišljanja i zapažanja. Ideja je bila da se na Univerzitetu Donja Gorica sprovede jedan specijalistički rad koji će biti u cjelosti posvećen rodnoj ravnopravnosti. Novina bi bila da ga, umjesto dosadašnje prakse individualnog rada, rade studenti u grupi. Sastavni dio projekta je film. U projektu „Ljudska prava u srcu visokog obrazovanja“ učestvuju Univerzitet Crne Gore i Univerzitet Donja Gorica. Dobra saradnja dva univerziteta predstavlja još jednu vrijednost ovog projekta, što je predsjedavajući istakla.

Predsjedavajuća Nada Drobnjak je dala riječ studentkinji Jeleni Rašović, koja je govorila na temu „Upotreba riječi u muškom rodu kao generičkih pojmova“. Nakon njenog izlaganja, govorili su na odabrane teme: Alen Adrović - „Nejednak tretman i nejednake šanse“; Marija Bošković - „Nejednaka naknada za isti posao“; Ana Tanasijević - „Zastupljenost žena u javnom i političkom životu“ i Jovana Prlja - „Zastupljenost žena u preduzetništvu“.

Njihova izlaganja data su integralno:

Jelena Rašović

Upotreba riječi u muškom rodu kao generičkih pojmova

Poštovane dame i gospodo,

Zahvaljujem što ste mi dali mogućnost da mogu govoriti o jednakosti kao jednoj od najvećih vrijednosti ustavnog poretka Crne Gore.

Moj diplomski rad ima naslov „Upotreba riječi u muškom rodu kao generičkih pojmova“ , ali bih ja danas pokušala da afirmišem pravni položaj žene u zakonskim rješenjima Opšteg imovinskog zakonika za Knjaževinu Crnu Goru. U drugom dijelu pokušala bih učiniti doprinos na poboljšanju teksta izmjena i dopuna Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

Princip jednakosti u pravu Crne Gore uzakonjen je u Opštem imovinskom zakoniku za Knjaževinu Crnu Goru iz 1888.godine. To remek djelo zakonodavne vještine i pravničke mudrosti služi na ponos Crnoj Gori, a njegov autor Valtazar Bogišić je čovjek, koji je kao izvanjac, kako je kralj Nikola zvao strance, najviše zadužio Crnu Goru.

OIZ je izjednačio mušku i žensku čeljad u pogledu pravne i poslovne sposobnosti.

„Bila riječ o ženi ili muškarcu , svako je vlastan imati sopstvenu imovinu, steći je, uživati, njome slobodno raspolagati. “ (propisano je u članu 10 OIZ-a)

Jednakost u imaoštvu (odnosno u imovinskom pravu) je istovjetna za muško i žensko, propisano je u članu 13 OIZ-a .

U pogledu punoljetstva OIZ je usvojio savremeno načelo da se punoljetstvo, kako kod muških tako i kod ženskih, stiće sa navršenih 21.godinom života. Kod starateljstva u pogledu žene , OIZ je propisao princip modernog prava, da od ženskih, starateljka može biti samo majka svojoj maloljetnoj djeci. Pisan jezikom koji u odnosu na pravne definicije i pravnu terminologiju nema premca OIZ je podigao ugled Crnoj Gori na evropsku visinu.

U članu 955 OIZ-a dato je objašnjenje:

„Gdje se god u ovome zakoniku srijetaju riječi: čovjek, drug, maloljetnik, imaošnik itd, pod tim se riječima razumije ne samo muško čeljade, nego i žensko. “

Da su prava žene i prava čovjeka u osnovi ista kategorija, odnosno da su i prava žene i prava muškarca prava čovjeka, i da smo jednaki, vidimo u ovoj normi OIZ-a koju možemo smatrati pretečom rodno senzitivnog jezika kao jezika rodne ravnopravnosti u pravu Crne Gore.

Uzakonjena jednakost i uzakonjen rodno senzitivni jezik ima kontinuitet u pravu Crne Gore od 1888.godine do danas - punih 126 godina. To zato, što je OIZ u primjeni kao zakon do Drugog svjetskog rata, a poslije Drugog svjetskog rata kao pravno pravilo po Zakonu o nevažnosti pravnih propisa donijetih prije 6.aprila 1941.godine.

Ovo djelo čini čast crnogorskoj nacionalnoj kulturi i mi s ponosom možemo reći da imamo uzakonjenu jednakost muškarca i žene u imoviništvu (odnosno imovinskom pravu) i uzakonjen rodno senzitivni jezik u pravnoj normi prije drugih na ovim prostorima i šire, ako znamo da su prije OIZ-a u 19.vijeku nastale samo dvije velike građanske kodifikacije – Francuski građanski zakonik Code civil iz 1804.godine i Opšti građanski zakonik Austrije iz 1811.godine, a prije Njemačkog građanskog zakonika iz 1896.godine i Švajcarskog građanskog zakonika iz 1907.godine, ali mislim da univerzalne vrijednosti u OIZ-u uopšte ne promoviramo i ne predstavljamo svijetu.

Vremenska komponenta može da objasni mnogo o značaju OIZ-a u regulisanju pravnog položaja žene .

To se može dobro vidjeti na primjeru političkih prava žene. Novi Zeland je prvi u svijetu, 1893.godine, pet godina po donošenju OIZ-a priznao ženi pravo glasa, ali do Prvog svjetskog rata žene su uživale politička prava (neka od njih) u svega 4 zemlje.

U pravnom sistemu Crne Gore anti-diskriminaciono pravo se javlja u obliku 2 zakona– Zakona o zabrani diskriminacije i Zakona o rodnoj ravnopravnosti.

Zakon o rodnoj ravnopravnosti u članu 4 zabranjuje diskriminaciju prema polu i korišćenjem riječi u muškom rodu kao generički neutralne forme za muški i ženski rod.

Upotreba jezika kojom se ukazuje na ravnopravnost muškarca i žene u društvu te postupanje prema oba pola sa istim poštovanjem – prirodni je pokazatelj ravnopravnosti polova ali istovremeno i pristup za postizanje istinske ravnopravnosti i poštovanja ljudskih prava.

Rodno senzitivni jezik je jezik rodne ravnopravnosti. Taj pojam podrazumijeva nediskriminativni jezik i njegovo korišćenje je od suštinskog značaja u postizanju rodne ravnopravnosti. Korišćenje rodno senzitivnog jezika podrazumijeva odbacivanje generičkog muškog roda u kojem se žene podrazumijevaju i objedinjuju sa muškim rodom. Ako se ne učini muška i ženska osoba jednako vidljivom u jezičkom iskazu , onda se narušava ravnopravnost.

Ustavno jemstvo na ravnopravnost žena i muškaraca kao jedno od osnovnih ljudskih prava iz člana 18 Ustava Crne Gore i zahtjev Povelje o osnovnim pravima Evropske unije da se ravnopravnost između muškaraca i žena obezbijedi na svim područjima obavezuje nas da norma o korišćenju rodno osjetljivog jezika iz Zakona o rodnoj ravnopravnosti mora biti dužnost za sve u skladu sa principom univerzalnosti i opštosti ljudskih prava.

Zato, norma iz člana 13a Nacrta izmjena i dopuna Zakona o rodnoj ravnopravnosti, po mom mišljenju, mora biti veoma razrađena, s konkretizovanim pravilima za upotrebu rodno osjetljivog jezika.

Ja sam u mom diplomskom radu navela predloge o dopuni zakonskog teksta , a tiču se :

- korišćenja roda kad je riječ o više osoba (strategija vidljivosti oba roda)*
- korišćenje roda kada je riječ o više određenih osoba – paralelnom formom u istoj ravni (studenti i studentkinje) ili kosom crtom bez razmaka jer ona zamjenjuje veznik i/ili (studenti/studentkinje)*
- korišćenje roda kada je riječ o više neodređenih osoba*

- u konkursima i izborima za radna mjesta otvoriti mogućnost za osobe oba pol (npr : raspisuje se konkurs za izbor profesora/profesorice)
- upotreba ženskog i muškog oblika pri navođenju zanimanja, radnog mjesta, titule ili pozicije.

Kod formulisanja ovih prijedloga koristila sam Preporuku Komiteta ministara (90)4 o uklanjanju seksizma iz jezika koja sadrži konkretizovana pravila .

Propisana dužnost iz člana 13a Nacrta Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o rodnoj ravnopravnosti , da organi, mediji, privredna društva, druga pravna lica i preduzetnici u svom radu koriste rodno osjetljiv jezik prilično je neodređena. Prema mišljenju lingvistica/lingvistkinja „formiranje rodno osjetljivog jezika nalazi se u procesu u kojima su neke karakteristike već oformljene, pa propisivanje dužnosti da se koristi rodno osjetljiv jezik koji još uvijek nije formiran i standardizovan učinio bi ovu normu teško i različito primjenjivom u praksi. Za kršenje ove norme propisan je prekršaj. Po meni sud u prekršajnom postupku ne bi mogao utvrditi postojanje prekršaja kršenjem ove norme, kod činjenice koju sam istakla da se rodno osjetljiv jezik nalazi u procesu formiranja.

Uzor da jedna odredba da objasniti rodno senzitivni jezik u zakonskom ili drugom tekstu je u članu 955 OIZ-a . „Gdje god se u zakoniku srijetaju riječi čovjek, drug, imao i maloljetnik pod tim pojmovima se podrazumijeva ne samo muško nego i žensko čeljad.“

Slično objašnjenje dato je u Zakonu o izvršenju i obezbjeđenju iz 2011. godine i Zakonu o stručnom osposobljavanju lica sa stečenim visokim obrazovanjem iz 2012. godine koji u jednoj odredbi objašnjavaju upotrebu rodno osjetljivog jezika da se „svi izrazi koji se u ovim zakonima koriste za fizička lica u muškom rodu podrazumijevaju iste izraze u ženskom rodu.“ Mislim da ovo treba postati pravilo za zakonopisce jer su na izloženi način vidljiva oba pola, a bez opterećivanja zakonskog teksta paralelnom formom u istoj ravni za korišćenje muškog i ženskog roda.

Alen Adrović

Nejednak tretman i nejednake šanse

Poštovane dame i gospodo,

Duga je tradicija nejednakog postupanja prema muškarcima i ženama u vezi sa radom. Takva diskriminatorna tradicija uslovlila je potrebu za regulisanjem društvenih odnosa kako bi se ujednačila prava s jedne strane ljepšeg, a sa druge jačeg pola. Prava žena tokom dvadesetog vijeka se ubrzano razvijaju i njihov položaj se sve više unapređuje. Međutim, i danas su žene slabije plaćene od muškaraca, teže pronalaze posao i duže ostaju nezaposlene, manje su zastupljene na rukovodećim pozicijama, a često su stavljene pred dilemu između roditeljstva ili karijere. U novije vrijeme položaj žena je mnogo bolji, najviše zahvaljujući međunarodnim organizacijama koje su svojim dokumentima prava žena na radu podigle na veći stepen, a države su se obavezale da će svoje radno zakonodavstvo prilagoditi međunarodnim aktima koje su ratifikovale. Na nivou EU donijet je veliki broj direktiva koje se bave ovim pitanjem, a Crna Gora kao buduća članica će implementacijom evropskih akata u budućnosti poboljšati svoje zakonodavstvo.

- Problemi sa kojima se susrijeću žene prilikom zasnivanja radnog odnosa

Rodna diskriminacija se po pravilu odnosi na diskriminaciju žena. Diskriminacija žena se dosta često javlja i prije nego žena zasnuje radni odnos. Takvi primjeri su u praksi dosta prisutni i odnose se na to da poslodavac traži od kandidatkinje da ne bude majka dok je zaposlena kod njega. Zakon o radu koji je trenutno na snazi u Crnoj Gori, u članu 7 zabranjuje diskriminaciju u odnosu na uslove zapošljavanja i izbor kandidata za obavljanje određenog posla (stav 1 tačka 1). Pol se može zahtijevati kao poseban uslov za zasnivanje radnog odnosa kad to opravdava priroda posla – npr. ženski lik u pozorišnoj predstavi, filmu, opera, baletu, itd. Rodna diskriminacija se češće javlja kao indirektna nego kao direktna, posebno kada se radi o zaposlenima koji rade sa nepunim radnim vremenom. Statistički gledano, žene više zaključuju ugovor o radu sa nepunim radnim vremenom, kako bi uskladile porodične sa profesionalnim obavezama, i zato su više izložene nejednakom tretmanu u pogledu određenih socijalnih prava.

- Pravna zaštita žena na radu i u vezi sa radom

Ustav kao akt najveće pravne snage u Crnoj Gori, zabranjuje svaki vid diskriminacije po bilo kom osnovu.

Crnogorsko radno zakonodavstvo u nekim slučajevima predviđa posebnu zaštitu žena na radu. Po našem mišljenju od posebne važnosti je član 108 ovog zakona, čiji stav 1 glasi: “Poslodavac ne može odbiti da zaključi ugovor o radu sa trudnom ženom, niti joj može otkazati ugovor o radu zbog trudnoće ili ako koristi porodiljsko odsustvo”. Takođe, kada govorimo o jednakom tretmanu, zakonodavac je predvidio da roditeljsko odsustvo sa rada zbog njege i staranja o djetetu, može ostvariti i otac, kao i majka, ali ne istovremeno. Uz predhodno navedeno, primjer jednakog tretmana postoji i u članu 111 čiji stav 6 dozvoljava ocu djeteta da koristi pravo na porodiljsko odsustvo, ukoliko je majka spriječena da to pravo iskoristi. Podaci Centra za socialni rad pokazuju da je plaćeno odsustvo sa posla zbog njegovanja bebe u prva četiri mjeseca ove godine iskoristilo 111 muškaraca, što je za pet više u odnosu na 2013 .godinu, kada je roditeljsko odsustvo sa posla koristilo 106 muškaraca u Crnoj Gori. Takođe treba spomenuti afirmativnu akciju kao mjeru kojom se žene kao ugroženiji i ranjiviji pol stavljaju u povlašćenu poziciju. Istraživanjima smo zaključili da polna diskriminacija i dalje postoji, istina u manjoj mjeri, sto nam daje nadu da se diskriminacija može istrijebiti u budućnosti. Kako bi riješili ovaj problem, smatramo da nadležni organi, prije svega inspekcija rada, trebaju efikasnije da obavljaju svoj posao, kako bi se zakoni na pravi način primjenjivali. Osim toga, treba ohrabriti žene, žrtve polne diskriminacije, da prijave poslodavca koji ih diskriminiše.

Ana Tanasijević

Zastupljenost žena u politici i javnom životu

Poštovane dame i gospodo,

Razlog koji nas je opredijelio da se bavimo ovom temom jeste njen značaj u okviru ljudskih prava, za razvoj društva i integracione procese u Crnoj Gori. Jedan od mogućih aspekata emancipacije žena, kao i ukupne emancipacije jednog društva, jeste učešće žena u politici i javnom životu. Međutim, politikom kao prestižnom profesijom i dalje se najviše bave muškarci. Sa transformacijom tradicionalnog crnogorskog društva u savremeno, mijenja se i položaj žene. Stvorene su zakonske pretpostavke za ostvarivanje načela rodne ravnopravnosti i zabrane diskriminacije usvajanjem novih nacionalnih i međunarodnih dokumenata, među kojima su

Zakon o rodnoj ravnopravnosti, Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, Plan aktivnosti za podsticanje rodne ravnopravnosti, Konvencija za eliminaciju svih oblika diskriminacije žene itd. Jedan od najvažnijih međunarodnih dokumenata u ovoj oblasti, svakako je Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena, koju je ratifikovala i Crna Gora. Prepoznajući neophodnost sveobuhvatnijeg učešća žena u političkom i javnom životu, ona se ovim problemom aktivno bavi u članu 7.

I ako su zakonom stvorene formalne pretpostavke za ostvarivanje principa rodne ravnopravnosti, naše istraživanje je pokazalo da se poboljšanje položaja žena u političkom i javnom životu najbolje ostvaruje i sagledava kroz njihovo učešće u zakonodavnoj, izvršnoj i sudskoj vlasti. Mada je, izmjenama Zakona o izboru odbornika i poslanika značajno je povećan broj žena u zakonodavstvu Crne Gore, njihov položaj se mora konstantno unaprjeđivati, kako bi se ispunio međunarodni standard i ostvarila proporcija koju preporučuje Evropska Unija, a to je 40%. Znamo da je u našem parlamentu trenutno samo 14,8% žena.

Slično stanje je i u izvršnoj vlasti Crne Gore, gdje su u postojećem sastavu Vlade samo tri žene. Najviše žena u vlasti u Crnoj Gori je u pravosuđu. Tokom 2012. godine, u Vrhovnom, Višem i većini osnovnih sudova u Crnoj Gori, bilo je preko 50% sutkinja. Takođe, posao Državne tužiteljice u posljednjih nekoliko godina je obavljala žena, a ove godine je, ponovo, za predsjednicu Vrhovnog suda izabrana žena.

Neravnomjerna zastupljenost žena u politici i vladajućim pozicijama nije samo stvarnost Crne Gore, već je to globalni problem. Širom Evropske Unije žene su nedovoljno zastupljene na pozicijama odlučivanja, na svim poljima, od čega ih najmanje ima u politici i biznisu. U Evropskom parlamentu tek tri od deset članova su žene, a situacija je još lošija kada je riječ o biznisu, gdje je prosječno jedna žena na šest članova u odborima najvećih evropskih kompanija, a samo njih četiri nalaze se na liderskim pozicijama u tim kompanijama.

Da bi žene, u odnosu na muškarce, ostvarile ravnopravan status u javnom i političkom životu neophodno je odgovoriti na sljedeće izazove:

- pronaći mehanizme za masovnije učešće žena u politici;
- obezbijediti dosljednu primjenu međunarodnih i nacionalnih dokumenata koji se odnose na rodnu ravnopravnost u praksi;
- prevazići patrijarhalan model vaspitavanja ženskog potomstva, koji je destimulativan u odnosu na politički angažman žene;
- promijeniti stav prema ženi i eliminisati predrasude da u javnom životu treba da dominira muškarac, a u privatnom žena;
- promijeniti mišljenje žene o sebi samoj, sopstvenim kvalitetima i
- podići svijest o ovom problemu u društvu kroz medije.

Većim učešćem žena u politici i sama politika dobija na značaju, jer je nesumnjivo da za obavljanje visokoprestiznih funkcija, žene preporučuju kvaliteti koje one posjeduju. Zato smo sigurni da vrijeme dominacije žena u javnom sektoru i politici Crne Gore tek dolazi.

Jovana Prlja

Zastupljenost žena u preduzetništvu

Poštovane dame i gospodo,

Zbog tijesne povezanosti pojave irazvoja ženskog preduzetništva sa procesom izjednačavanja muških i ženskih prava demokratizacijom društva u cjelini, odlučili smo da jedna od pet tema našeg rada bude zastupljenost žena u preduzetništvu.

Jačanje ekonomske aktivnosti žene je predmet regulisanja mnogih akata u okviru UN i EU.

Prvi međunarodni dokument koji proklamuje jednakost muškaraca i žena u oblasti ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava je Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima usvojen 1966. godine u Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija. Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena, donijeta u Generalnoj skupštini Ujedinjenih nacija 1979. godine, predstavlja najznačajniji univerzalni dokument iz oblasti ženskih ljudskih prava. Dva člana ove konvencije (članovi 13. i 14.) na ravnopravnost muškaraca i žena u oblasti bankarskih zajmova, hipoteka, i drugih vrsta finansijskih kredita kao i učešće žena u razvijanju sela.

Pored međunarodnih akata donijetih pod okriljem Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, u okviru Evropske unije donijet je veliki broj strateških dokumenata u cilju razvoja ženskog preduzetništva. Među njima je najznačajnija Strategija za ekonomski rast i zapošljavanje do 2020. godine, donijeta od strane Evropske komisije, koja predviđa značajnu ekonomsku ulogu žene kroz žensko preduzetništvo. U cilju razvoja ženskog preduzetništva Evropska komisija je osnovala Evropsku mrežu za promociju ženskog preduzetništva. Članstvo ove organizacije čine predstavnici nacionalnih vlada država članica Evropske unije, Islanda, Norveške i Turske.

Preduzetništvo u Crnoj Gori se tradicionalno vezuje za muški pol, pa i ne iznenađuje podatak da se je samo 9,6% poslovnih subjekata u SVOJINI žena.

U zemljama Evrope žensko preduzetništvo je znatno razvijenije nego u Crnoj Gori. Na primjer, u Bugarskoj taj procenat iznosi 37,7%, Estoniji 35%, Austriji 33,9%, Litvaniji 31,3%, Njemačkoj 31,0%, Mađarskoj 30,0%, Francuskoj 28,0%, Italiji 24,0%, Islandu 21,0%.

Najveće prepreke sa kojima se preduzetnici susrijeću su:

- strah od nemogućnosti usklađivanja poslovnih i porodičnih obaveza;
- nedostatak samopouzdanja;
- nedostatak potrebnih znanja za vođenje sopstvenog biznisa;
- nedostatak finansijskih sredstava.

Kako bi se podstakao razvoj ženskog preduzetništva IRF je obezbijedio posebnu kreditnu liniju za buduće preduzetnice, ali i niže kamatne stope za preduzetnice u opštinama Cetinje, Nikšić i Ulcinj.

Nosioci kreditne linije	Iznos kredita	Grace period	Rok otplate	Kamatna stopa
-------------------------	---------------	--------------	-------------	---------------

Žene	10.000,00 eura – 200.000,00 eura	Do 2 godine.	Do 8 godina uključujući grace period	4,5 % godišnje
------	-------------------------------------	--------------	--	----------------

Preporuke za poboljšavanje razvoja ženskog preduzetništva su sljedeće:

- *Informacije za potencijalne preduzetnice bi trebale biti dostupne na mjestima koja često posjećuju žene i plasirane na njima razumljiv način;*
- *Organizovati što više obuka, a potencijalne mentore i savjetnike koji će raditi sa preduzeticama pripremiti i rodno senzibilisati kako bi mogli realno sagledati izazove sa kojima se preduzetnice nose;*
- *Organizovati razmjenu iskustava između već uspješnih i potencijalnih preduzetnica, javnim prezentacijama iskustva uspješnih preduzetnica;*
- *Uraditi rodnu analizu aktuelnih javnih politika, prije svega iz oblasti ekonomskog razvoja i obrazovanja i insistirati da sve buduće politike sadrže rodno senzibilne ciljeve i akcije.*

Puno je aktivnosti koje su se u Crnoj Gori realizovale u posljednjih par godina, ali je još više onih koje tek predstoje kako bi se postigla rodna ravnopravnost u preduzetništvu.

Marija Bošković

Nejednaka naknada za isti posao

Poštovane dame i gospodo,

U sklopu specijalističkog rada rodna ravnopravnost, jedna od tema kojom smo se bavili jeste i nejednaka naknada za isti posao.

U tradicionalnom društvu žena je bila posvećena domu i odgoju djece, njenu ličnost je oblikovala uloga majke i domaćice. Danas se savremena žena posvjećuje karijeri i napredovanju

u poslu i takvom promjenom u društvu nastaje problem neravnopravnosti žena i muškaraca u pogledu zarade za rad a na osnovu iste vrijednosti. U odnosu na Crnu Goru, ovaj problem je u međunarodnoj zajednici prepoznat mnogo ranije, pa su ranije i stvoreni mehanizmi za njegovo regulisanje. u našoj zemlji se tek odnedavno aktivno pokušava odgovoriti na ovaj problem i uloga međunarodnih standarda je od velikog značaja. Jedan od najvažnijih aspekata rodne ravnopravnosti na tržištu rada svakako je jednaka plaćenost za rad jednake vrijednosti. Pravo žene da dobije istu zaradu kao i muškarac za isti rad, potvrdio je i Evropski sud pravde u jednom od prvih i najvažnijih slučajeva te vrste. naime, riječ je o slučaju gospođe Gabrijele Defren koja je bila stjuardesa u nacionalnoj belgijskoj avio kompaniji i koja je neosnovano otpuštena. Iz tih razloga ona je tužila Belgiju pred Evropskim sudom pravde, podnoseći tri tužbe od kojih se jedna odnosila na princip jednake zarade za rad iste vrijednosti. sud je presudu donio u korist gospođe defren i upravo je ta presuda učinila veliku prekretnicu. Zavod za statistiku Crne Gore nije sprovodio istraživanje koje bi se direktno odnosilo na princip jednakih zarada za rad jednake vrijednosti. Ipak, u saradnji sa kancelarijom za ravnopravnost polova, Zavod za statistiku izdao je publikaciju "Žene i muškarci u Crnoj Gori". U toj publikaciji je dat kratak prikaz stanja u platama žena i muškaraca u našem društvu. to stanje smo i mi prikazali u tabeli koja se nalazi u našem radu koji je pred vama. Na tržištu rada Crne Gore, postojanje razlika između prosječnih zarada muškaraca i žena je realnost, što se može zaključiti na osnovu malog broja istraživanja i što direktno ukazuje na problem nejednakih zarada žena i muškaraca za rad iste vrijednosti.

Rodna ravnopravnost se u Crnoj Gori poštuje po ustavu i zakonu, međutim kada govorimo o praksi stanje po istom pitanju nije isto, u prilog tome jeste nejednaka pozicija muškaraca i žena prilikom zapošljavanja ali kasnije i na radnom mjestu. Ovom problemu Crna Gora kao zemlja u razvoju mora posvetiti posebnu pažnju. U crnogorskom zakonodavstvu ne postoji odredba koja se odnosi na pitanje rodne ravnopravnosti u vezi sa zaradom, postoji opšte načelo zabrane diskriminacije. Dakle, pošto zakoni u Crnoj Gori se konkretno ne bave ovim problemom, ne postoji ni direktna pravna zaštita u toj oblasti. Naš specijalistički rad je dio Tempus projekta za razvoj ljudskih prava na Zapadnom Balkanu, tako da smo u sklopu odbrane rada snimili kratak film na temu rodne ravnopravnosti. Film smo sami pripremili, tacnije montirali, moram naglasiti i ujedno se zahvaliti TV Pink Montenegro i TV Atlas na materijalu koji su nam obezbijedili kako bi upotpunili našu temu i u kratkom filmu.

Članovima odbora prikazan je film koji je pripremljena temu „Zabrana diskriminacije“.

Nakon prezentiranja specijalističkog rada, članovima/icama odbora se obratio koordinator projekta dr Bojan Božović. Zahvaljujući interesovanju i otvorenosti dva nadležna skupštinska odbora da poslušaju prezentiranje specijalističkog rada, Božović je istakao entuzijazam i pomoć koji su u radu na ovom projektu pruženi od strane UDG, ali i od svih drugih učesnika. Projekat će biti zaključen prezentiranjem rada u svim zemljama učesnicama. Božović je istakao da naziv projekta najbolje govori o njegovom značaju, jer srce jednog demokratskog društva treba da bude borba protiv svih oblika diskriminacije, čija je osnova u porodici i ličnom shvatanju pojedinca. Projekat je osmišljen tako da nije namijenjen samo studentima, već i svima onima koji prenose znanje. Tako su predavači sa UDG imali priliku da prate organizovane seminare na temu ljudskih

prava. On je napomenuo da, shvatajući da su korijeni mnogo dublji i slojevitiji, pitanje rodne ravnopravnosti nije posmatrano samo sa pravnog aspekta, niti je dovoljno samo upostavljanje legislative da bi se podigli standardi u ovoj oblasti.

Predsjedavajuća Nada Drobnjak zahvalila je na prezentiranom radu, na načinu kojim se pristupilo ovoj temi, ali i na uporednom radu na sebi. Naglasila je da se mijenjajući sebe, mijenjaju i drugi, kao i samo društvo. Takođe, u procesu pristupanja Evropskoj Uniji, ne smijemo zaboraviti da smo u prethodnom periodu i sistemu u kojem smo živjeli imali visok stepen ostvarivanja ljudskih prava. Takve standarde ne smijemo obarati. Direktive EU su minimum prava, a mi svakako ne trebamo biti na minimumu. Druga važna stvar je prepoznati šta je to tradicija i šta su u njoj stereotipi, te ne dozvoliti da ti stereotipi prevladaju nad onim što je novo znanje. Pomenula je, takođe, da se ne smije zanemariti činjenica da je mizoginija prisutna kod ljudi sa različitim nivoom obrazovanja, a obaveza svih društvenih subjekata je da se na to utiče. Drobnjak je ukazala na važnost rodno senzitivnog jezika, bogatstva riječi kojima raspolažemo, navodeći neke primjere koji ukazuju na prisustvo mizoginije i u tom obliku.

Članica Odbora za rodnu ravnopravnost Ljerka Dragičević je zahvalila na prezentiranom radu, iskazujući posebno zadovoljstvo što je koordinator projekta osoba muškog pola sa senzibilitetom za pitanje rodne ravnopravnosti. Saglasila se da su u ranijem periodu u Crnoj Gori već izgrađeni visoki standardi ljudskih prava, ističući da je rad žena i muškaraca bio jednako vrednovan. Navela je primjere iz ličnog iskustva, iz oblasti turizma u kojoj je radila.

Dr Ljiljana Đurašković je odala priznanje na studioznom radu grupi studenata univerziteta Donja Gorica, kao i njihovom profesoru, uz preporuku da svoje znanje što više dijele sa drugima. Kazala je da za sticanje dobrih praksi u ovoj oblasti treba početi raditi sa djecom od malih nogu, najprije u porodici, u vrtiću, kao i kroz dalje školovanje.

Goran Tuponja je, takođe, iskazao divljenje izlaganjima, poruci i smislu koji nose. On je kazao da je to ustvari misija koju Odbor za rodnu ravnopravnost ima pred sobom kako bi se u Crnoj Gori napravio još jedan iskorak dalje.

Žana Filipović se pridružila zapažanjima i pohvalama svojih kolega i zahvalila na znanju koje su studenti podijelili sa članovima odbora. Istakla je da je rodna ravnopravnost zaista važna i aktuelna tema, kako kod nas tako i u drugim razvijenijim zemljama, što se moglo vidjeti iz emitovanog filma. Jedini put ka podizanju standarda je zajednička istrajnost, širenje i dijeljenje znanja.

Doc. dr Draginja Vuksanović, članica Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport i Odbora za rodnu ravnopravnost, je, pod utiskom prezentovanog rada, kazala da nastupaju nova vremena u kojima će rodna ravnopravnost zaživjeti u potpunosti. Pohvalila je trud i ideju mladog tima koji je prezentovao projekat.

Dr Radosav Nišavić je, takođe, preporučio da se projekat prezentuje što širem auditorijumu, kako bi time podstakli angažovanje sve većeg broja subjekata u cilju postizanja napretka po pitanju rodne ravnopravnosti. On je istakao da je regulativa u oblasti rodne ravnopravnosti usaglašena sa standardima EU, ali da inicijativa za angažovanjem žena u oblasti politike, kao i svih drugih društvenih sfera, nije na dovoljno visokom nivou. On je kazao da je teško motivisati žene da se

bave politikom. Interesovao se da li je rađeno istraživanje o odnosu upisanih studenata, po pitanju pola, za pojedina zanimanja.

Srđan Perić je ukazao na problem sa kojim se susrećemo kad posmatramo društvo sa aspekta rodne ravnopravnosti. To je, kako je kazao, deklarativna spremnost za sve akcije, dok u praksi nastaju zastoji i kočnice. Perić je ukazao na važnost praktične implementacije projekta, uz nadu da on neće ostati samo administrativna forma. Zato je pozvao sve članove/ce projektnog tima da pomjeraju, provociraju, da nameću znanje, kako bi projekat postigao svoj pravi cilj.

Predšedavajuća Nada Drobnjak je još jednom istakla ključne poruke koje su prezentovane kroz film: prevazilaženje granica, prevazilaženje prošlosti, prevazilaženje problema, kao i rad na mijenjanju sebe. Drobnjak je podsetila na činjenicu da žene nemaju dovoljno prostora u političkim partijama i u mnogim sredinama nijesu dovoljno osnažene za rad u politici. Veoma je teško da se pored jako aktivnih muškaraca na listi nađu žene. Zato se priča o rodnoj ravnopravnosti i pokreće iz porodice, gdje žena, prema istraživanjima, radi onaj neplaćeni rad, na koji utroši u prosjeku oko četiri sata (na poslove koji su posvećeni porodici). Druga istraživanja pokazuju, dodala je Drobnjak, da su i u političkim kampanjama žene one koje odrađuju terenski rad. Zato je velika odgovornost na političkim partijama da budu otvorene i stvore prostor ženama da se iskažu.

Zajednička sednica Odbora za prosvjetu, nauku, kulturu i sport i Odbora za rodnu ravnopravnost je završena u 13,30 h.

SEKRETARKA ODBORA
ZA PROSVJETU, NAUKU,
KULTURU I SPORT

Tanja Božović,s.r.

SEKRETARKA ODBORA
ZA RODNU RAVNOPRAVNOST

Snežana Grupković,s.r.

ZAMJENIK PREDSJEDNICE ODBORA
ZA PROSVJETU, NAUKU,
KULTURU I SPORT

dr Radosav Nišavić,s.r.

PREDSJEDNICA ODBORA
ZA RODNU RAVNOPRAVNOST

Nada Drobnjak,s.r.